

TUŽBA RADI POBIJANJA DUŽNIKOVIH PRAVNIH RADNJI PREMA ZAKONU O OBVEZNIM ODNOSIMA

1. UVODNE NAPOMENE

Tužba radi pobijanja dužnikovih pravnih radnji (tzv. paulijanska tužba) postoji radi zaštite vjerovnika. Svaki vjerovnik čija je tražbina dospjela za isplatu i bez obzira na to kada je nastala, može pobijati radnju svoga dužnika koja je poduzeta na njegovu štetu. Ona ima za cilj pobijanje određenog pravnog posla (u svezi s otuđenjem imovine) dužnika u mjeri koja je potrebna za namirenje vjerovnika. Naime, nerijetko se događa da dužnik, čija je obaveza prema vjerovniku dospjela, želi osujetiti njegovo namirenje tako što raznim pravnim radnjama otuđuje svoju imovinu. Pobijanje dužnikovih pravnih radnji poznavalo je Rimsko pravo u vidu tužbe actio Pauliana, dok je Austrijski opći građanski zakonik (OGZ) samo sporadično i neznatno «zahvatio» takvu vrstu pravne zaštite. Pobijanje dužnikovih pravnih radnji regulirano je i Zakonom o obveznim odnosima i to kako sada već onim bivšim (ZOO/78), tako i aktualnim (ZOO 35/05, 41/08), a može se javiti i pobijanje dužnikovih pravnih radnji u stečaju koje je uređeno Stečajnim zakonom (koje nije predmetom ovoga članka).

2. POVIJESNOPRAVNI ASPEKT

2.1. Rimsko pravo

Takvu tužbu mogao je podnijeti svaki vjerovnik koji je bio oštećen dužnikovom pravnom radnjom i koji se nije mogao namiriti iz preostale dužnikove imovine. U postupku pobijanja dužnikovih pravnih radnji pasivno legitimirani su bili dužnik i treća osoba s kojom je ili u čiju korist je poduzeta pravna radnja koja se pobija. Da bi vjerovnik uspio s takvom tužbom morao je dokazati namjeru (volju) dužnika glede oštećivanja vjerovnika (consilium fraudis) i saznanje treće osobe (stjecatelja) da dužnik poduzetom radnjom (otuđivanjem stvari, oprostom duga, nepodizanjem tužbe i sl.) oštećuje vjerovnika (conscius fraudis). Nije bilo pravno moguće pobijati plaćanje postojećeg duga i propust samog dužnika glede prihvata određenoga stjecanja. Actio Pauliana mogla se podnijeti u roku od godinu dana, a protekom toga roka treća osoba odgovarala je samo do iznosa obogaćenja.

2.2. Austrijski opći građanski zakonik (OGZ)

Pobijanje dužnikovih pravnih radnji je gotovo zanemarivo bilo uređeno OGZ-om i to samo u odredbi iz par. 953., koja dopušta opoziv darovanja ukoliko su njime oštećeni vjerovnici koji su postojali (i) u vrijeme sklapanja darovnog ugovora. OGZ je za razliku od subjektivne koncepcije rimskog prava, koja je «zahtijevala» nužnu opstojnost dužnikove volje glede oštećivanja vjerovnika, uveo objektivnu koncepciju, a prema kojoj je bilo dostatno samo to da dužnik, zbog učinjenog darovanja, više nema dovoljno sredstava za ispunjenje vjerovnikove tražbine. Vjerovniku je pripadalo samo pravo uspostave položaja koji je prethodio darovanju tako da je, s tim u svezi, pravo pobijanja pravnog posla darovanja bilo ograničeno samo na onaj obim koji je bio potreban za njegovo namirenje.

2.3. ZOO/78

Sada već bivši Zakon o obveznim odnosima bio je na snazi od 1. listopada 1978. do 31. prosinca 2005. i regulirao je područje pobijanja dužnikovih pravnih radnji u šest članaka (čl. 280.-285.). Opće pretpostavke pobijanja utvrđene su na način da svaki vjerovnik čija je tražbina dospjela za isplatu i bez obzira kada je nastala, može pobijati pravnu radnju svoga dužnika koja je poduzeta na štetu vjerovnika, a smatra se da je pravna radnja poduzeta na štetu vjerovnika ako uslijed njezina izvršenja dužnik nema dostatno sredstava za ispunjenje vjerovnikove tražbine, dok se pod pravnom radnjom podrazumijeva se i propuštanje zbog kojega je dužnik izgubio kakvo materijalno pravo ili kojim je za njega nastala kakva materijalna obveza (čl. 280. ZOO/78).

Posebne pretpostavke pobijanja bile su utvrđene odredbama čl. 281. ZOO/78 na način da se teretno raspolaganje moglo pobijati ukoliko je u vrijeme raspolaganja dužnik znao ili mogao znati da poduzetim raspolaganjem nanosi štetu svojim vjerovnicima i ukoliko je trećoj osobi s kojom je ili u čiju korist je prava radnja poduzeta to bilo poznato ili moglo biti poznato. Ukoliko je treća osoba bila dužnikov suprug ili srodnik po krvi u pravoj liniji ili u pobočnoj do četvrtog stupnja ili po tazbini do istoga stupnja, pretpostavljalo se da joj je bilo poznato da dužnik poduzetim raspolaganjem nanosi štetu vjerovniku. Međutim, kod besplatnih raspolaganja i s njima izjednačenih pravnih radnji smatralo se da je dužnik znao da poduzetim raspolaganjem nanosi štetu vjerovnicima i za pobijanje tih radnji nije se zahtijevalo da trećoj osobi to bude poznato ili da bi joj moglo biti poznato, a odricanje od nasljedstva smatra se besplatnim raspolaganjem.

Prema odredbi čl. 282. ZOO/78 nisu se mogli pobijati zbog oštećenja vjerovnika uobičajeni prigodni darovi, nagradni darovi, a ni darovi učinjeni zbog zahvalnosti, razmjerni materijalnim mogućnostima dužnika.

Pitanje procesno-pravnih sredstava pobijanja i pasivne legitimacije bilo je uređeno odredbama čl. 283. ZOO/78 i to na način da se pravna radnja dužnika pobijala tužbom ili prigovorom, a podnosila se protiv treće osobe s kojom je ili u čiju korist je bila poduzeta pravna radnja koja se pobija, odnosno njenih univerzalnih pravnih sljednika. Ukoliko je treća osoba otuđila nekim teretnim poslom korist pribavljenu raspolaganjem koje se pobija, tužba se mogla podnijeti protiv pribavitelja samo ukoliko je on znao da se pribavljanje njegovih prednika moglo pobijati, a ukoliko je ta korist bila otuđena osnovom pravnog posla bez naknade, tužba se mogla podnijeti i ako on to nije znao. Također, tuženik je u paulijanskoj tužbi mogao izbjeći pobijanje ispunjenjem dužnikove obveze.

Učinak pobijanja je bio propisan odredbom čl. 284. ZOO/78 na način da ukoliko je sud usvojio tužbeni zahtjev, pravna radnja gubila je učinak samo prema tužitelju i samo onoliko koliko je bilo potrebno za ispunjenje njegovih tražbina.

Tužba za pobijanje mogla se podnijeti u roku od jedne godine za raspolaganje iz čl. 281. st. 1. toga Zakona, a u ostalim slučajevima u roku od tri godine, a rok se računao od dana kada je bila poduzeta pravna radnja koja se pobija odnosno od dana kada je trebalo poduzeti propuštenu radnju (čl. 285. st. 1. i 2. ZOO/78).

3. POZITIVNOPRAVNI ASPEKT

Sada važeći Zakon o obveznim odnosima (Narodne novine br. 35/05, 41/08), također je regulirao je pobijanje dužnikovih pravnih radnji u šest članaka (čl. 66.-71.). Aktualni ZOO pobijanje dužnikovih pravnih radnji regulira gotovo istovjetno kao i ranije važeći ZOO/78 pa je stoga i sudska praksa iz razdoblja primjene ZOO/78 i nadalje aktualna. Ipak, osim zanemarivih terminoloških, bitna sadržajna razlika koju vrijedi istaknuti je u pitanju tko može biti pasivno legitimiran kao protivnik

pobijanja, a koje je pitanje čl. 283. st. 2. ZOO/78 bilo uređeno na način da se tužba za pobijanje podnosi (samo) protiv treće osobe s kojom je ili u čiju je korist poduzeta pravna radnja koja se pobija, odnosno njezinih univerzalnih pravnih sljednika, dok je odredbom čl. 69. st. 2. aktualnog ZOO propisano da se tužba za pobijanje podnosi protiv **dužnika** i treće osobe s kojom je ili u čiju je korist poduzeta pravna radnja koja se pobija, odnosno protiv njezinih sveopćih pravnih sljednika.

3.1. Zakonski pojam

ZOO u čl. 66. (kao, u bitnomu, istovjetno i ZOO/78 u čl. 280.) st. 1. propisuje da svaki vjerovnik čija je tražbina dospjela za isplatu i bez obzira kad je nastala može pobijati pravnu radnju svog dužnika koja je poduzeta na štetu vjerovnika. Odredba st. 2. istog članka određuje da se smatra da je pravna radnja poduzeta na štetu vjerovnika ako zbog nje dužnik nema dovoljno sredstava za ispunjenje vjerovnikove tražbine, a prema odredbi iz st. 3. se pod pravnom radnjom razumijeva i propuštanje zbog kojega je dužnik izgubio kakvo materijalno pravo ili kojim je za njega nastala kakva materijalna obveza. U tim je odredbama sadržana zakonska definicija toga instituta. Dakle, predmetom pobijanja pravnih radnji dužnika su sve one radnje (pravni poslovi, faktične radnje i propuštanja) kojima se umanjuje dužnikova imovina, a koje imaju za posljedicu smanjenje imovine ili povećanje dugova, no ukoliko dužnik nije insolventan zbog toga što je raspolagao sa svojom imovinom, odnosno ako dužnik i nadalje posjeduje (preostalu) imovinu iz koje se vjerovnik može namiriti, tada on ne može pobijati dužnikove pravne radnje. Tipična dužnikova propuštanja su, primjerice: neisticanje prigovora zastare, neprijavlivanje tražbine u stečajnu masu, nepodnošenje žalbe i sl.

Iz sudske prakse:

1. Svaki vjerovnik čije je potraživanje dospjelo za isplatu, i bez obzira kada je nastalo, može pobijati pravnu radnju svog dužnika koja je poduzeta na štetu vjerovnika (čl. 280. st. 1. ZOO), a smatra se da je pravna radnja poduzeta na štetu vjerovnika ako uslijed njezina izvršenja dužnik nema dovoljno sredstava za ispunjenje vjerovnikova potraživanja (čl. 280. st. 2. ZOO). Opće pretpostavke za pobijanje dužnikovih pravnih radnji, prema tome, jesu: 1. dospelost tražbine vjerovnika prema dužniku, 2. pravna radnja dužnika, 3. insolventnost dužnika i 4. postojanje oštećenja vjerovnika, time da pobijanje omogućuje vjerovnikovo namirenje. Ove opće pretpostavke moraju biti ispunjene kumulativno, a zajedno s njima mora biti ispunjena i jedna od posebnih pretpostavki iz čl. 281. ZOO.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1008/05-2 od 24. siječnja 2006.

2. Za odbijanje tužbenog zahtjeva dovoljno je bilo utvrditi da ne postoji makar jedna od navedenih općih pretpostavki. Prema odredbi iz čl. 280. st. 2. ZOO smatra se da je pravna radnja poduzeta na štetu vjerovnika ako uslijed njezina izvršenja dužnik nema dovoljno sredstava za ispunjenje vjerovnikova potraživanja. Vjerovnik kao tužitelj mora dokazati stvarnu ili vjerojatnu nenaplativost tražbine. Tužbi za pobijanje pravne radnje nema mjesta ako se pobijanjem ne olakšava namirenje vjerovnika. Pravna radnja dužnika mora dovesti do negativne promjene u dužnikovoj imovini zbog koje je namirenje vjerovnika postalo otežano ili potpuno onemogućeno. Oštećenje vjerovnika postoji kada zbog poduzete radnje dužnik više nema dovoljno imovine za ispunjenje vjerovnikove tražbine.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1008/05-2 od 24. siječnja 2006.

3. Dakle, podnošenje paulijanske tužbe nije uvjetovano činjenicom da je potraživanje vjerovnika utvrđeno pravomoćnom presudom. Čak što više vjerovnik može podnijeti tužbu radi pobijanja pravnih radnji dužnika i u slučaju da nije pokrenuo parnicu radi ostvarivanja svog novčanog potraživanja, a u tom slučaju sud može, sukladno odredbi iz čl. 12. st. 1. ZPP sam raspraviti i ocijeniti pitanje postojanja i dospelosti vjerovnikovog potraživanja kao prejudicijelno pitanje, a može i sam sukladno odredbi iz čl.

213. st. 1. toč. 1. ZPP odlučiti da sam ne rješava to pitanje, te odrediti prekid postupka do pravomoćnog završetka postupka u kojem će o istom pitanju biti odlučeno kao o glavnoj stvari.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-2322/92-2 od 29. studenoga 1995.

4. Naime, iz odredbe čl. 280. st. 1. ZOO-a, kojom je propisano da svaki vjerovnik čije je «potraživanje dospjelo za isplatu», i to bez obzira kada je to potraživanje nastalo, može pobijati pravnu radnju svoga dužnika – onu koja je poduzeta na njegovu štetu, jasno proizlazi da se pravna radnja dužnika može pobijati samo radi (ili u svezi...) novčanog potraživanja vjerovnika, onog dospjelog za isplatu (a dospjeti na isplatu može samo novčano potraživanje...). Posljedično, sa time u vezi, kako tužitelj prema M. M. nije imao i nema novčano potraživanje (suprotno i ne tvrdi...), već «samo» zahtjev na priznavanje njegova vlasničkog prava – sa zahtjevom za izdavanje tabularne isprave, sud prvog stupnja je pravilno postupio kada je odbio tužiteljev zahtjev svejedno građen na istaknutoj odredbi čl. 280. ZOO-a.

Županijski sud u Puli, Gž-3912/04-2 od 29. ožujka 2005.

3.2. Zakonske pretpostavke pobijanja

Pretpostavke pobijanja propisane su odredbama čl. 67. ZOO (a koje su odredbe, u svemu bitnomu, istovjetne onim iz čl. 281. ZOO/78) na način: da se naplatno raspolaganje može pobijati ako je u vrijeme raspolaganja dužnik znao ili morao znati da poduzetim raspolaganjem nanosi štetu svojim vjerovnicima i ako je trećoj osobi s kojom je ili u čiju je korist pravna radnja poduzeta to bilo poznato ili moglo biti poznato (st. 1.); ako je treća osoba dužnikov bračni drug ili krvni srodnik u ravnoj liniji ili u pobočnoj liniji do četvrtog stupnja ili po tazbini do istog stupnja, smatra se da joj je bilo poznato da dužnik poduzetim raspolaganjem nanosi štetu vjerovniku, osim ako dokaže suprotno (st. 2.); kod besplatnih raspolaganja i s njima izjednačenih pravnih radnji smatra se da je dužnik znao da poduzetim raspolaganjem nanosi štetu vjerovniku i za pobijanje tih radnji ne zahtijeva se da je trećoj osobi to bilo poznato ili moglo biti poznato (st. 3.); odricanje od nasljedstva smatra se besplatnim raspolaganjem (st. 4.).

Da bi vjerovnik uspio sa zahtjevom za pobijanje pravnih radnji potrebno je da se pored općih pretpostavki (1. dospjelost tražbine vjerovnika prema dužniku, 2. pravna radnja dužnika, 3. insolventnost dužnika i 4. postojanje oštećenja vjerovnika, time da pobijanje omogućuje vjerovnikovo namirenje) ispuni i jedna od posebnih pretpostavki i to na taj način da se opće pretpostavke pobijanja moraju kumulativno ispuniti, a od posebnih pretpostavki je dostatno da se ispuni alternativno bilo koja od tih pretpostavki. Posebne pretpostavke odnose se na objektivne i subjektivne okolnosti na strani dužnika i treće osobe te posebne rokove za podnošenje tužbe, a mogu se podijeliti u četiri skupine, koje predstavljaju četiri razrađene klasične paulijanske tužbe: 1. določna paulijanska tužba (actio Pauliana dolosa) – čl. 67. st. 1. ZOO-a, 2. kulpozna paulijanska tužba (actio Pauliana culposa) – čl. 67. st. 1. ZOO-a, 3. obiteljska paulijanska tužba (actio Pauliana familiaria) – čl. 67. st. 2. ZOO-a i 4. kvazipaulijanska tužba (actio Quasi Pauliana) – čl. 67. st. 3. i 4. ZOO-a.

Določna paulijanska tužba podnosi se u onim slučajevima kada je dužnik svjesno poduzeo pravnu radnju da bi istom nanio štetu vjerovniku i kod nje su bitna dva čimbenika i to da se radi o naplatnom raspolaganju te da je trećoj osobi bila poznata namjera dužnika da ošteti vjerovnika, a takva se tužba mora podnijeti u roku od godinu dana od poduzete pravne radnje, odnosno od dana kada je trebalo poduzeti propuštenu radnju.

Kulpozna paulijanska tužba podnosi se u slučaju naplatnog raspolaganja dužnika na štetu vjerovnika i to u slučajevima kada u vrijeme raspolaganja dužnik nije znao da pravnom radnjom nanosi štetu vjerovniku, ali je mogao znati da je upotrijebio pažnju dobrog domaćina, odnosno dobrog

gospodarstvenika i stoga dužnik odgovara za takvo svoje skrivljeno neznanje te, s tim u svezi, snosi štetne posljedice svoje obične nepažnje (*culpa levis*), a rok za podnošenje takve tužbe iznosi godinu dana od kada je poduzeta pobijana radnja, odnosno od dana kada je trebalo poduzeti propuštenu radnju.

Obiteljska paulijanska tužba podnosi se u slučajevima kada dužnik poduzme pravnu radnju naplatnim raspolaganjem u korist svog bračnog druga ili nekog člana bliže obitelji (krvnih srodnika u ravnoj liniji ili u pobočnoj liniji do četvrtog stupnja ili po tazbini do četvrtog stupnja) i kod takve tužbe je oboriva zakonska predmnjeva (*praesumptio iuris tantum*) da su dužnik i članovi njegove «sumnjive obitelji» (*familia suspecta*) znali da dužnik raspolaganjem nanosi štetu vjerovniku pa stoga vjerovnik ne mora dokazivati svijest dužnika i treće osobe o nanošenju štete vjerovniku već je teret dokazivanja prebačen na treću osobu koja mora dokazati da ni ona, a niti dužnik nisu znali niti su mogli znati da se u vrijeme raspolaganja nanosi šteta vjerovniku. Obiteljska paulijanska tužba mora se podnijeti u roku od tri godine od poduzimanja pravne radnje ili od dana kada je trebalo poduzeti propuštenu radnju.

Kvazipaulijanskom tužbom pobija se besplatno raspolaganje (darovanje, odricanje od nasljedstva, oprost duga, beskamatni zajam, preuzimanje duga i sl.) dužnika osnovom kojega on dovodi sebe u insolventno stanje tako da nije u mogućnosti ispuniti svoje obveze prema vjerovniku i tada se pretpostavlja da i on i treća osoba znaju da se takvom radnjom nanosi šteta vjerovniku, a radi se o neoborivoj zakonskoj predmnjevi (*praesumptio iuris et de iure*) te vjerovnik takvu tužbu mora podnijeti u roku od tri godine od poduzimanja pravne radnje, odnosno od dana kad je trebalo poduzeti propuštenu radnju.

Iz sudske prakse:

1. Kako iz utvrđenja sudova proizlazi da je poduzetoj pravnoj radnji prethodio dugogodišnji spor između tužitelja i njegovih dužnika u vezi upravo spornih nekretnina koji je i zabilježen u zemljišnim knjigama i da su dužnici tužitelja nakon donošenja prvostupanjske presude kojom je prihvaćen podredni zahtjev tužitelja za isplatu označene novčane sume dane na ime kupovnine za predmetne nekretnine, iste prodali tuženici koja se odmah i uknjižila kao vlasnica istih u zemljišnim knjigama u idealnom dijelu od 80/120 dijela, s osnovom su nižestupanjski sudovi zaključili da su ispunjeni uvjeti za pobijanje iz čl. 281. st. 1. ZOO.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1074/1998-2 od 4. srpnja 2001.

2. Sudovi su prigovore tuženika da je riječ o kupnji nekretnina, budući su preuzeli dugove svoje kćeri prema drugim vjerovnicima s osnovom ocijenili neosnovanim, utvrdivši da upravo iz sadržaja citiranog ugovora nedvojbeno proizlazi da su ugovorne strane jasno izrazile svoju volju za sklapanje darovnog ugovora, pa stoga tuženici ne mogu osnovano isticati da je predmetni darovni ugovor prividan (čl. 66. ZOO-a). Osim toga prividnost ugovora ne može se isticati prema trećoj savjesnoj osobi, a to su u konkretnom slučaju tužitelji (st. 3. čl. 66. ZOO-a). Kako je utvrđeno da dužnik K. B. nema dovoljno sredstava za ispunjenje tužiteljevih dospeljih potraživanja (što ona je i sama potvrdila u svom iskazu) nižestupanjski sudovi su zaključili da je poduzeta pravna radnja na štetu vjerovnika tj. tužitelja, a što je dužnica znala jer je u smislu odredbe čl. 281. st. 3. ZOO-a kad se radi o besplatnim raspolaganjima to pretpostavlja, dok u odnosu na tuženike kao treće osobe nije odlučno, da li su znali ili im je to moglo biti poznato, da se time nanosi šteta vjerovnicima tj. tužiteljima.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-175/07-2 od 11. travnja 2007.

3. Prema odredbi iz čl. 281. st. 3. ZOO kod besplatnih raspolaganja i s njima izjednačenih pravnih radnji smatra se da je dužnik znao da poduzetim raspolaganjem nanosi štetu vjerovnicima i za pobijanje tih radnji ne zahtjeva se da je trećoj osobi to bilo poznato ili moglo biti poznato. Besplatna

raspolaganja su sva ona raspolaganja koja nisu teretna tj. kojima dužnik umanjuje svoju imovinu, premda na to nije obvezan. To je svako raspolaganje dužnika kod kojeg on ne može zahtijevati protučinidbu od osobe u čiju je korist raspolaganje učinjeno. Tipičan primjer besplatnog raspolaganja je upravo darovanje. U tom slučaju vjerovnik koji pobija pravnu radnju nije dužan dokazivati ni pozitivno znanje ni skrivljeno neznanje dužnika, ni treće osobe u čiju korist je radnja poduzeta. Osim toga, za razliku od tzv. paulijanske tužbe iz čl. 281. st. 2. ZOO kod besplatnog raspolaganja radi se o neoborivoj zakonskoj presumpciji pa korisnik besplatnog raspolaganja (protivnik pobijanja) ne može dokazivati suprotno jer se prema odredbi iz čl. 281. st. 3. ZOO za pobijanje tih radnji ne zahtjeva da je trećoj osobi to bili poznato ili moglo biti poznato. Takvo zakonsko rješenje temelji se na načelu po kojem nitko ne može davati darove na račun svojih vjerovnika, a s druge strane i na okolnosti da se stjecatelj ne dovodi u nepovoljniji položaj od onog u kojem je bio jer stjecanje nije povezano s bilo kakvom žrtvom, odnosno izdacima s njegove strane.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-412/08-3 od 5. siječnja 2010.

3.3. Isključenje pobijanja

Odredbom čl. 68. ZOO-a (a koja je sadržajno istovjetna odredbi čl. 282. iz ZOO/78) određeno je da se ne mogu pobijati zbog oštećenja vjerovnika uobičajeni prigodni darovi, nagradni darovi, a ni darovi učinjeni iz zahvalnosti, razmjerni materijalnim mogućnostima dužnika. Ova besplatna raspolaganja dužnika ne mogu se pobijati zbog toga što njima dužnik ispunjava određene moralne, socijalne, obiteljske ili druge dužnosti, odnosno zahtjeve pristojnosti. Osim toga, takvim se raspolaganjima dužnikova imovina značajno ne umanjuje, jer svi učinjeni darovi moraju biti razmjerni materijalnim mogućnostima dužnika. Faktično je pitanje koji su darovi razmjerni materijalnim mogućnostima dužnika i isto će cijeliti sud u svakom konkretnom slučaju pa u slučaju ustanovljenja da je dužnik učinjenim darovima prekoračio uobičajenu visinu darova pobijati će se samo to prekoračenje, a ne i cjelokupno raspolaganje.

3.4. Sredstva pobijanja

ZOO u čl. 69. (a istovjetno je bilo propisano i u čl. 283. st. 1., 3. i 4. ZOO/78, osim glede st. 2. kojim je bilo određeno podnošenje takve tužbe samo protiv treće osobe) st. 1. utvrđuje da se pravna radnja dužnika pobija tužbom ili prigovorom. Odredba st. 2. istog članka određuje da se tužba za pobijanje podnosi protiv dužnika i treće osobe s kojom je ili u čiju je korist poduzeta pravna radnja koja se pobija, odnosno protiv njezinih sveopćih pravnih sljednika. U smislu čl. 69. st. 3. ZOO-a ako je treći otuđio nekim naplatnim poslom korist pribavljenu raspolaganjem koje se pobija, tužba se može podnijeti protiv pribavitelja samo ako je ovaj znao da se pribavljanje njegovih prednika moglo pobijati, a ako je tu korist otuđio besplatnim poslom, tužba se može podnijeti protiv pribavitelja i ako on to nije znao. Odredbom st. 4. istog članka određeno je i da tuženik može izbjeći pobijanje ako ispuni dužnikovu obvezu. Pobijanje dužnikovih pravnih radnji uobičajeno se vrši tužbom i to u vidu zahtjeva za utvrđenje da dužnikove pravne radnje gube pravni učinak u onomu obimu koji je potreban za namirenje njegove tražbine, dok je pobijanje prigovorom u praksi znatno rjeđe, a moguće je, primjerice, kada treća osoba tuži vjerovnika radi predaje stvari koju je on prethodno zaplijenio dužniku radi namirenja svoje tražbine prema njemu pa vjerovnik tada istakne prigovor da je treća osoba stekla tu stvar osnovom pobojnog raspolaganja dužnika.

3.5. Pravni učinak pobijanja

Prema odredbi iz čl. 70. ZOO-a ako sud usvoji tužbeni zahtjev, prava radnja gubi učinak samo prema tužitelju i samo koliko je potrebno za namirenje njegovih tražbina (a sadržajno istovjetnu odredbu imao je i čl. 284. ZOO/78). To zapravo znači da pobijanje dužnikovih pravnih radnji djeluje relativno i to

samo prema konkretnom vjerovniku, a prema svim drugim osobama dužnikova pravna radnja proizvodi pravne učinke.

Iz sudske prakse:

1. Odredbom čl. 284. Zakona o obveznim odnosima propisano je da ako sud usvoji tužbeni zahtjev pravna radnja gubi učinak samo prema tužitelju i samo toliko koliko je potrebno za ispunjenje njegova potraživanja. Dakle, u pravnoj primjeni odredbi Zakona o obveznim odnosima kojima je regulirano pitanje pobijanja dužnikovih pravnih radnji pravni posao između dužnika i treće osobe koji je predmet pobijanja se ne poništava već pobijanje ide samo za tim da se ograniči djelovanje pravnog posla i time otkloni štetni učinak u odnosu na vjerovnika. Treća se osoba pak može osloboditi takvog ograničavanja pravnog posla ako plati vjerovniku ono što mu dužnik duguje.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-697/03-2 od 25. kolovoza 2004.

3.6. Rok za podnošenje tužbe

Tužba za pobijanje može se podnijeti u roku od jedne godine za raspolaganje iz članka 67. st. 1. toga Zakona, a za ostale slučajeve u roku od tri godine (čl. 70. st. 1. ZOO-a), dok se rok računa od dana kad je poduzeta pravna radnja koja se pobija, odnosno od dana kad je trebalo poduzeti propuštenu radnju (a istovjetno je bilo propisano i odredbama iz čl. 285. ZOO/78). Spomenuti rokovi kod paulijanskih tužbi i to jednogodišnji kod doložne i kulpozne paulijanske tužbe te trogodišnji kod obiteljske i kvazipaulijanske tužbe su prekluzivni (i na njih se ne primjenjuju pravila o zastoju ili prekidu zastarijevanja) i njihovim protekom vjerovnik gubi pravo podnošenja tužbe, a sud na njih pazi po službenoj dužnosti.

Iz sudske prakse:

1. Zbog navoda revizije tužitelja valja također istaknuti da sukladno odredbi čl. 285. st. 1. ZOO-a tužba za pobijanje dužnikovih pravnih radnji, može se podnijeti u roku od tri godine kada se radi o besteretnom raspolaganju (čl. 281. st. 3. ZOO-a), s time da je taj rok objektivan i računa se od kada je poduzeta pravna radnja koja se pobija slijedom odredbe čl. 285. st. 2. ZOO-a. Kako je besteretno raspolaganje dužnika prema trećoj osobi (ovdje tuženiku) učinjeno darovnim ugovorom od 12. rujna 1996. temeljem kojeg je tuženik upisom u zemljišne knjige postao vlasnikom 25. rujna 1996. rok za podnošenje tužbe istekao je 13. rujna 1999. S obzirom na činjenicu da je tužba u ovom postupku podnesena 12. prosinca 2000. to su pravilnom primjenom gore citiranih odredbi sudovi nižeg stupnja odbili zahtjev tužitelja glede raspolaganja dužnika koji se tiče jedne polovice darovane nekretnine koja je darovana darovnim ugovorom od 12. rujna 1996.

Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-82/08-2 od 29. listopada 2008.

2. Sudska zaštita pobijanjem pravnih radnji dužnika od strane njegovog vjerovnika ograničena je prekluzivnim rokom iz čl. 285. ZOO. Tužba za pobijanje dužnikovih pravnih radnji može se podnijeti u roku od jedne godine za teretno raspolaganje dužnika ako je u vrijeme raspolaganja dužnik znao ili morao znati da poduzetim raspolaganjem nanosi štetu vjerovnicima i ako je trećoj osobi s kojom se ili u čiju korist je pravna radnja poduzeta to bilo poznato ili je moglo biti poznato (čl. 285. st. 1. u vezi sa čl. 281. st.1. ZOO). U ovom slučaju tužitelj pobija pravnu radnju dužnika trgovačkog društva E. D. d.o.o. Varaždin radi pobijanja pravne radnje poduzete radi otuđenja motornih vozila trgovačkom društvu J. A. d.o.o. Varaždin. Radi se o pobijanju kongruentne pravne radnje, poduzete između trgovačkih društava čiji su vlasnici poslovnih udjela iste fizičke osobe pa se pretpostavlja da je trećoj osobi moralo biti poznato da se otuđenjem vozila nanosi šteta prodavateljevim vjerovnicima kojima prodavatelj ne ispunjava dospelje obveze. Zato rok za podnošenje tužbe za pobijanje takve pravne radnje iznosi jednu

godinu. Kod ugovora o prodaji rok za pobijanje računa se unazad do posljednje radnje kojom se ispunjavaju pretpostavke za valjanost posla usmjerenog na prijenos vlasništva.

Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, PŽ-2878/03-3 od 15. studenoga 2006.

4. ZAKLJUČAK

Institut pobijanja dužnikovih pravnih radnji je nedvojbeno iznimno važna mjera za očuvanje opravdanih pravnih interesa vjerovnika u slučajevima kada dužnik poduzima određene pravne radnje (a pod kojima se podrazumijeva i propuštanje zbog kojeg je dužnik izgubio kakvo materijalno pravo ili kojim je za njega nastala kakva materijalna obveza) hotеći osujetiti naplatu dospjelog duga i time oštetiti vjerovnika. Smisao toga instituta je u tomu da se vjerovniku pruži mogućnost naplate njegove tražbine iz dužnikove imovine. Aktualna sudska praksa nam ukazuje da zbog ipak nedostatnog poznavanja toga instituta nisu rijetki slučajevi da sami tužitelji, s tim u svezi, odabiru pogrešan put pravne zaštite i to bilo na način da: 1. traže utvrđenje ništavosti ugovora kojega je sklopio dužnik na njihovu štetu, iako je odredbom čl. 66. st. 1. ZOO-a jasno propisano da svaki vjerovnik čija je tražbina dospjela za isplatu, i bez obzira kada je nastala može pobijati pravnu radnju svog dužnika koja je poduzeta na štetu vjerovnika, a odredbom čl. 70. ZOO-a propisano je da, ukoliko sud usvoji tužbeni zahtjev, pravna radnja gubi učinak samo prema tužitelju i samo koliko je potrebno za namirenje njegovih tražbina; 2. podnose tužbu za pobijanje dužnikove pravne radnje iako njihovo namirenje nije onemogućeno niti otežano time što je dužnik otuđio određenu imovinu, obzirom da je dužnik ostao vlasnik druge imovine dostatne za ispunjenje vjerovnikove tražbine; 3. podnose tužbu za pobijanje dužnikove pravne radnje iako nemaju novčanu tražbinu protiv dužnika, unatoč tomu što im osnovu za to ne daje odredba čl. 66. st. 1. ZOO-a, a koja pobijanje dužnikovih pravnih radnji dopušta samo ako vjerovnik prema dužniku ima dospjelu novčanu tražbinu. Institut pobijanja dužnikovih pravnih radnji sprječava oštećenje vjerovnika u slučajevima kada zbog poduzete pravne radnje dužnika dolazi do negativne promjene u dužnikovoj imovini zbog koje je namirenje vjerovnika postalo otežano ili potpuno onemogućeno. Upravo stoga je izniman značaj ovoga instituta koji pojačava položaj vjerovnika u obveznim odnosima sprječavanjem (pokušaja) izigravanja namirenja vjerovnika.

Literatura:

1. Hrvoje Momčinović, Pobijanje dužnikovih pravnih radnji – prema Zakonu o obveznim odnosima, Hrvatska pravna revija, veljača 2007.
2. Aldo Radolović, Pobijanje dužnikovih pravnih radnji, Informator br. 4768-4770, 1999.
3. Petar Klarić, Martin Vedriš, Građansko pravo, Narodne novine, 2008.
4. Boris Vizner, Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima, Zagreb, 1978.
5. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01 i 117/03
6. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine br. 35/05, 41/08
7. Austrijski opći građanski zakonik
8. [www.sudska](http://www.sudska.praksa.vsrh.hr) praksa.vsrh.hr